

Олеся Іванівна Дзира,
кандидат історичних наук,
науковий співробітник відділу зарубіжної україніки
Інституту книгознавства
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
ORCID: 0000-0002-3928-3824
e-mail: dzyraolesya@gmail.com

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ КАНАДИ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ В ЗАРУБІЖНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

Метою дослідження є характеристика видань діаспорних та іноземних істориків, що у своїх працях торкалися питання громадської діяльності українців Канади міжвоєнного періоду. В роботі використано **методи** джерелознавчої евристики та критики, інтерпретації, верифікації, систематизації для пошуку, відбору, описування, оцінки та класифікації історіографічних джерел. **Наукова новизна.** До цього часу історіографію історії українських громадських організацій Канади міжвоєнного періоду досліджено не було. Якщо й виходили друком поодинокі історіографічні дослідження, то вони зазвичай охоплювали певний хронологічний період в історичній науці Канади, а не певну тематику. З іншого боку, окремі тематичні дослідження стосувалися питань загальної імміграції, а не власне української. Якщо ж і йшлося про українців у діаспорі, то ці студії не обмежувалися суто міжвоєнним періодом та їхньою суспільно-політичною діяльністю. **Висновки.** Основний масив історіографії з теми складають публікації діаспорних учених і, до меншої міри, – іноземних. Це певним чином пов'язано з обов'язковою умовою використання в дослідженнях україномовних джерел, що стосуються суспільно-політичної діяльності українців. Тому дану проблематику вивчали переважно носії мови. Половині досліджень притаманні описовість і ненауковий стиль викладу, оскільки їхніми авторами були не професійні історики, а громадські активісти. З появою в діаспорі Канади вищих навчальних та наукових закладів та третьою хвилею імміграції зі значним відсотком української інтелігенції якісно змінюється і стиль написання робіт. Більшість видань складають монографії та статті, присвячені діяльності певних громадських організацій, у тому числі й міжвоєнного періоду. Наразі бракує комплексних досліджень про громадські об'єднання Канади, а тому осмислення механізмів їхньої роботи має продовжуватися.

Ключові слова: зарубіжна історіографія, українська діаспора, Канада, громадські організації.

Актуальність. Громадська активність закордонних українців не минула без сліду як в історії України, так і у світовій історії. Українці Канади долучилися до формування суспільно-політичних настроїв у суспільстві країни, будучи його невід'ємним елементом. Тому в дослідженні їхньої діяльності зацікавлені зарубіжні вчені. Історіографія питання розроблялася поодинокими науковцями в межах загального вивчення історії діаспори. Це пов'язано з тривалим замовчуванням проблеми української еміграції за часів СРСР, а також недостатнім її вивченням у період незалежності України. Більшість напрацювань із зазначеного напрямку не є відірваними від контексту історичних робіт і входять у них як

обов'язковий елемент згідно із сучасними вимогами до написання наукових публікацій в Україні. Проте, як засвідчує більшість канадських монографій, історіографія дослідження не була обов'язковим пунктом у їхніх роботах.

Аналіз історіографії. Детальну історіографію англомовних робіт канадських та діаспорних учених, присвячених характеристиці української етнічної групи в Канаді, склала науковець із діаспори, співробітник Канадського інституту українських студій (далі – КІУС), ад'юнкт-професор історії Альбертського університету Френсіс Свиріпа [1]. Займаючись історіографічним аналізом наукових праць, вона передусім зважала на те, як у цих студіях передано ставлення канадських політиків, громадськості й самих авторів до українських переселенців, визначено місце українців у розвитку Канади. Історик запропонувала періодизацію історіографії: 1) 1896–1918 рр.; 2) 1919–1945 рр.; 3) 1946–1970 рр., пояснюючи її не тільки відповідністю до хвиль імміграції, а й змінами в оцінці статусу українців канадським науковим та політичним середовищем. Монографію супроводжують короткі, проте цікаві біографічні довідки про авторів, складені для кращого розуміння умов їхньої діяльності та розкриття світогляду. З точки зору джерелознавця, інтерес становить використання неопублікованих матеріалів, спогадів і художньої літератури.

Канадська історіографія історії українців Канади також стала об'єктом ряду досліджень, виконаних у рамках марксистсько-ленінської методології. Йдеться, зокрема, про дисертацію Олександра Макара [2] та статтю Володимира Євтуха про національні меншини в Канаді [3]. Останній стверджує, що в канадській історіографії відбулись еволюційні зміни в дослідженні національного питання у світлі класової ідеології згідно із посиленням ролі світового комуністичного руху. Ці зміни пройшли три етапи: 1) 20-ті–40-ві; 2) 50-ті – сер. 60-х; 3) сер. 60-х – 70-ті роки – від дослідження впливу імміграції на етнічні процеси в країні до висвітлення її ролі в соціальному, економічному, культурному житті та міжнаціональних взаєминах. В. Євтух виокремлює такі напрями в історіографії Канади, як ліберальний, консервативний і марксистський. Попри конфронтаційний характер і надмірну заідеологізованість його закиди опонентам щодо відсутності аналізу дискримінації національних меншин, соціальних і національних конфліктів, до певної міри, можна визнати слушними.

Питання історіографії міжвоєнного періоду імміграції побіжно торкається В. Білецький [4]. У його статті досліджено основний науковий доробок канадських учених 70–80-х років ХХ ст., що стосувався як історії та культури України, так і діаспори Канади. Означений період в історіографії діаспори належним чином не охарактеризовано, не визначено його особливостей і відмінностей в порівнянні з попередніми роками. Тому залишається незрозумілою мотивація автора в обранні як об'єкта дослідження, так і окремих аналізованих праць. Наприклад, у творчій спадщині М. Марунчака чомусь пропущено головну складову – «Історію українців Канади», 2-й том якої вийшов саме 1974 р.

Отже, **метою** обраного дослідження є характеристика видань діаспорних та іноземних істориків, які у своїх працях торкалися питання громадської діяльності українців Канади в міжвоєнний період. Згідно з метою, визначено такі завдання: проаналізувати рівень розроблення теми зарубіжними вченими; визначити переваги й типові недоліки праць, що розглядаються.

Основний текст. На сучасному етапі вивченням української діаспори в Канаді займаються такі наукові установи: Канадський інститут українських студій Альбертського університету, Українська вільна академія наук у Канаді, Центр українських канадських студій при Манітобському університеті, Центр дослідження української спадщини на Преріях в Саскачеванському університеті, українознавчі та славістичні кафедри в Торонтському, Альбертському, Оттавському університетах тощо.

Основоположним у досліджуваній проблематиці став доробок ученого з діаспори Михайла Марунчака, доктора права і суспільних наук, професора, президента УВАН 1983–1986 рр., члена Наукового товариства ім. Шевченка (далі – НТШ) у Канаді, автора понад 400 робіт. Залучивши широке коло джерел, зокрема й багатий фотографічний та статистичний матеріал, він підготував ряд монографічних досліджень, на особливу увагу серед яких заслуговує 2-й том «Історії українців Канади» [5], присвячений другій та третій хвилям переселення. Автор проаналізував становище українців у діаспорі та різні аспекти їхнього життя. Також дослідник стисло виклав історію та напрями діяльності ліберальних, націоналістичних, консервативних, комуністичних та соціалістичних громадських об'єднань діаспори. Через свій обсяг монографія не може бути вичерпною з теми, але вона стала необхідною основою для наступних спеціальних досліджень. Окрім цієї фундаментальної праці, М. Марунчаком було видано «Студії до історії українців Канади» [6], у 5-му томі яких проаналізовано окремі аспекти діяльності українців у діаспорі, які не створюють цілісної картини їхнього життя, проте багаті на важливий історіографічний матеріал. Історик вибірково зупиняється на релігійному та політичному протистоянні інтернаціональних та національно-патріотичних громадських організацій. Особливо цінним є незаангажований аналіз діяльності прокомуністичних об'єднань. Автором зроблено акцент на роботі «Товариства опіки над українськими переселенцями в Канаді ім. св. Рафаїла». Питання діяльності українських об'єднань в еміграції та їхніх пресових органів у період голодомору 1932–1933 рр. висвітлено в роботі М. Марунчака «Нація в боротьбі за своє існування: 1932 і 1933 в Україні і діаспорі» [7]. Автор описує основні акції, що їх проводили українці у світі, включаючи й українських канадійців, задля допомоги Батьківщині. Цінність цього видання, як і попереднього, підвищує документальний додаток. Оскільки науковцем опрацьовано великий обсяг матеріалів, інформація в його дослідженнях має переважно узагальнюючий, стислий характер, а певні явища розглядаються вибірково.

Місце українських переселенців в історії Канади визначається ще одним ученим із діаспори – Михайлом Боровиком, доктором філософії, членом НТШ та

УВАН. У його книзі «Століття українського поселення» у хронологічному порядку подано нарис національних і соціальних процесів у діаспорі, аналізуються релігійні, освітні питання, культурний розвиток, громадсько-політичне життя українців у Канаді за 100 років [8]. Одні питання автор висвітлює глибше, з еволюційною перспективою, інші – побіжно. Зважаючи на масштаб теми, дослідник стисло описує громадське життя українців у діаспорі.

Вагомим внеском у вивчення діаспори українськими істориками Канади є збірники праць «Спадщина в перехідний період: есе з історії українців у Канаді» за редакцією професора історії Альбертського університету, засновника і директора КІУС (1976–1986) Манолія Лупула [9] та «Канадські українці: дискусія про ідентичність» [10] за редакцією професора, ад'юнкт-професора історичного відділення Університету Британської Колумбії Любомира Луцюка і професора історії Манітобського університету Стелли Гринюк. Історія зародження і розбудови українських громадських організацій у Канаді репрезентована в роботі Л. Луцюка «Пошук місця: українські переміщені особи, Канада і міграція пам'яті» [11], у третьому розділі якої вміщено матеріали, присвячені обраному періодові. Дослідник намагається подати об'єктивний аналіз діяльності різних за ідеологією товариств, не применшуючи їхньої ролі в суспільстві, хоча при цьому й виявляє певну прихильність до лібералів. Інформація, зважаючи на параметри розділу, подана доволі стисло, однак дає можливість скласти загальне уявлення про громадську активність українців у міжвоєнні роки.

Процес адаптації українських переселенців на новій батьківщині в міжвоєнний період вивчено науковим співробітником Центру українських канадських досліджень Манітобського університету Орестом Мартиновичем [12]. Більше половини розділів його ґрунтовної монографії присвячено обраному напрямку. Для висвітлення діяльності громадських організацій автор активно використовував архівні матеріали та пресові органи українських товариств. Праця містить короткі біографічні довідки про провідників громадських рухів. Однак відомості про суспільно-політичну активність українців у Канаді не є вичерпними. Бракує інформації про роль жінок та молоді у громадському житті, соціалістичний рух, взаємодію української спільноти з англо- та франкомовним середовищем тощо. Загалом О. Мартинович зосереджується більше на питаннях ідеології, а не громадської активності товариств, вважаючи при цьому діяльність ОУН терористичною й антисемітською [12, р. 407], через що складається хибне враження відносно того, що сутність діяльності українських громадських організацій полягала в боротьбі з комунізмом і нацизмом, а не у змаганнях за українську державність. Оцінка громадських об'єднань діаспори здійснюється, як правило, під кутом їхнього ставлення до «єврейського питання». Намагаючись довести, нібито не тільки націоналістичні громадські організації, але й консервативна організація гетьманців-державників та Братство українців-католиків закликали до антисемітизму і що українці діаспори перебували під впливом «змовницької теорії, що прирівнювала євреїв з більшовизмом» [12, р. 480], автор і сам

опиняється в полоні іншої конспірологічної версії – про антисемітизм української нації. Тому в читача може скластися враження, що націоналісти були більшим злом для українського народу, аніж комуністи.

Регіональні особливості громадського життя українців у Канаді опосередковано передано в таких збірниках, як «Бритійська Колумбія і українці», «Українці в Альберті», а також у монографії професора Манітобського університету Пауля Юзика «Українці в Манітобі» [13; 14; 15]. У останній із названих праць проаналізовано характер розселення новоприбулих із витоків імміграції до початку 50-х років ХХ ст., коротко і непропорційно охарактеризовано роботу громадських організацій та їхню пресу. Виняток зроблено для прокомуністичного руху і його об'єднань у Канаді, які досліджено більш ретельно і в загальноканадському ракурсі, виходячи за географічні межі Манітоби. Автор наголошує на тісних зв'язках комуністів діаспори із СРСР і на тому, що частина лідерів руху була «натренована» Москвою. На видах діяльності українських громадських організацій у Канаді науковець детально не зосереджується. Він робить власні висновки щодо тих можливостей, які надала Манітоба українським іммігрантам. Загалом доробок П. Юзика є помітним в історіографії історії української діаспори. Представляючи інтереси українців діаспори у верхній палаті канадського парламенту – Сенаті, П. Юзик намагався своїми науковими працями донести до канадської спільноти інформацію про роль українців у формуванні історії Канади. Тому в них тезово подано загальні відомості суто довідкового характеру та без глибокого наукового аналізу підбито підсумки стосовно всіх сфер життя українських переселенців у ХХ ст. [16].

Окремо діаспорні громадські діячі видавали щорічники української преси. Це так звані «календарі-альманахи» «Українського голосу», «Канадійського фермера», «Нового шляху» тощо, в яких друкувалися короткі замітки та статті різноманітної тематики із проблемних питань, що стосувалися міжвоєнної імміграції в Канаді. Цим статтям притаманна популярна форма викладу, вони містять скоріше цікаву інформацію і факти, аніж глибокий аналіз тогочасних подій.

Допоки не існує комплексних праць, присвячених основним напрямам суспільно-політичної діяльності українців у діаспорі в міжвоєнний період. Тому дослідження ролі громадських організацій у формуванні статусу українців у Канаді є актуальним і сьогодні.

Якщо говорити про спеціальні дослідження з теми, то одним із найбільш вивчених є ліберальний рух. Програма, ідеї, шляхи досягнення мети ліберального Союзу українців-самостійників (далі – СУС) чітко та лаконічно викладені у брошурі Петра Лазаровича [17], який був головою союзу в 1936–1944 рр. Тому його робота є цінною і як джерело, оскільки в ній подано власні оцінки та обґрунтування автором місця і спрямованості СУС у проукраїнському русі діаспори Канади за 22 роки діяльності. Автор наполягає на необхідності здобуття Україною державності, бо без цього «питання світового миру і рівноваги в Європі так само не буде вирішене» [17, с. 11]. При цьому українські націоналісти не можуть до-

помагати СУС у цій боротьбі, оскільки, на його думку, є «нацистами» [17, с. 15]. Ще один із членів союзу – Василь Бур'яник – висвітлив у своїй розвідці питання значення СУС для української справи в Канаді, зародження ліберального руху і його ідеологічне підґрунтя [18]. З точки зору прихильника СУС, громадський активіст пояснив розбіжності між Союзом українців-самостійників та іншими товариствами в діаспорі, виокремивши їхні основні засадничі ідеї. Однак через свої суб'єктивні погляди він припустився ряду похибок. Наприклад, В. Бур'яник стверджує, що члени Українського національного об'єднання (далі – УНО) за віросповіданням були католиками, щоб наголосити на тому, що серед громадських організацій лише СУС був представлений православними. Один із засновників СУС Юліан Стечишин у брошурі «Між українцями в Канаді» [19] розглянув зародження ліберального руху в діаспорі, його вплив на роботу українських шкіл, створення одного з найрозтиражованіших часописів «Український голос», заснування перших інститутів та Української греко-православної церкви, причини появи СУС, його ідейне підґрунтя, а також зробив коротку та вибіркочу характеристику національно-патріотичних громадських організацій Канади, пояснюючи при цьому ряд ідеологічних розбіжностей, що стали основою конфліктів у проукраїнському блоці організацій. Наталія Когуська, голова Союзу українок Канади (далі – СУК) при СУС, опублікувала книгу оглядового характеру на честь 25-ліття діяльності ліберальної молодіжної організації при СУС – Союзу української молоді Канади (далі – СУМК) [20], де в хронологічному порядку досить детально охарактеризувала участь ліберальної молоді у громадському житті діаспори, її роль у піднесенні української культури та звичаїв у Канаді упродовж 1931–1956 рр. Авторка зазначає, що основою СУМК стали студентські організації, котрі існували ще до створення СУС, який їх об'єднав на ліберальному ґрунті. Окрім досягнень союзу, вона торкається й питань організаційних труднощів.

Діяльність СУС та інших громадських організацій на шляху до консолідації всіх національних сил діаспори в Конгрес українців Канади проаналізована у статті Олега Геруса, професора історії в Манітобському університеті, віцепрезидента УВАН (1982–1988), голови її історичної секції з 1992 р., директора Осередку української культури й освіти у Вінніпезі з 2006 р. [21]. Ученим описано конкуренцію між ліберальними та націоналістичними об'єднаннями в Канаді (що були на той час найбільш впливовими), передумови їхнього створення, ідеологічні розбіжності та спроби співпраці. З тексту статті випливає, що автор підтримує позиції СУС, на противагу УНО, яке тісно співпрацювало з Організацією українських націоналістів (далі – ОУН). ОУН же, на думку О. Геруса, мала «майже фашистські ознаки» [21, 170] і «підтримувала ідею загальноєвропейської війни» [21, 171]. Тому УНО і його пресовий орган «Новий шлях» «були зафарбовані фашизмом» [21, 171]. Недоліком дослідження О. Геруса є неприпустима для фахового науковця політична заангажованість. Важко зробити висновок, чим була спричинена така оцінка націоналістичних організацій: чи бажанням засвідчити свою лояльність перед урядовими колами і відмежуватися від будь-яких радикальних активістів у діаспорі, чи особистими антипатіями.

Як бачимо, більшість праць про ліберальний рух у Канаді написана й видана його прихильниками, а через це позначена певним суб'єктивізмом. Окрім цього, більшість авторів не були професійними істориками, що вплинуло на якість їхнього доробку. Через брак необхідної підготовки цим працям притаманні низький теоретичний рівень та неякісний науковий апарат, зокрема вони страждають на фактографізм, містять цитати з різноманітних джерел, але без поданих до них оформлених належним чином посилань, тощо.

Учені з діаспори займалися також дослідженням історії українського націоналістичного руху в Канаді. Для дослідників цієї теми особливо цінною буде робота Михайла Байрака, члена-засновника Української стрілецької громади (дала – УСГ) та УНО [22]. Це 50-річна історія-хроніка відділу УСГ в Едмонтоні. У виданні описано акції стрілецької громади, її поточні справи, завдання. Книга М. Байрака багата на фактаж, проте він, як правило, не аналізується, не встановлюються причинно-наслідкові зв'язки. Цитати подано без посилань, і невідомо, чи є вони спогадами автора, а якщо ні, то чи зафіксовані вони в попередніх виданнях. Такі огріхи притаманні багатьом діаспорним виданням, створеним громадськими активістами. Ще детальніше становлення і розвиток стрілецької громади висвітлено у збірнику на честь її 50-ліття [23]. Дане дослідження відрізняється від попереднього ширшою тематикою, розгорнутою структурою, наявністю виокремлених спогадів, документів, біографічних довідок і статей. Воно містить короткі «літописи» відділів УСГ із найголовнішими подіями в історії їхньої діяльності. Серед статей варто виокремити студію редактора збірника, доктора права і політичних наук, члена проводу ОУН Зиновія Книша, що проливають світло на характер імміграції, закономірність популярності правих настроїв у діаспорі, допомогу УСГ визвольному рухові на батьківщині та її зв'язки з українськими націоналістами в Україні, подають основні відомості про її пресу, зміни в статусі УСГ з появою УНО тощо. До 50-ліття діяльності УНО також було видано ювілейний збірник [24; 25]. У ньому міститься ґрунтовний огляд процесу організаційного оформлення УНО, його центральної управи та відділів. У збірнику скрупульозно зібрано інформацію про дрібні та значущі події в історії УНО, що проілюстровані великою кількістю фотографій. Матеріали в книзі структуровано як хроніку філій УНО, що подається короткими тезами, описово, без урахування відмінностей між визначальними та другорядними подіями. Про українські націоналістичні організації ХХ ст. на Батьківщині та в Канаді писав у своєму збірнику вчений з діаспори (захистив докторат з історії в Українському вільному університеті в Мюнхені), бібліотекар у Торонтському університеті, член УВАН, НТШ, заступник голови УНО в 1979–1985 рр., віце-президент Світового конгресу українців у 1993–1998 рр. Василь Верига [26]. У його монографії матеріал викладено доволі хаотично, часом є повтори, і серед відомостей про міжвоєнний період в історії українського націоналістичного руху в Канаді головний акцент зроблено на роботі його пресового органу «Новий шлях». Автор характеризує передусім організаційний аспект історії часопису, водночас досить мало уваги приділяє

його тематичній наповненості. Окремі епізоди взаємодії українського націоналістичного руху в Канаді з Українською військовою організацією та ОУН висвітлені у статті вже згаданого О. Мартиновича [27]. Автор пояснює причини відмови лібералів від підтримки ОУН. До статті додано два листи Євгена Коновальця з описом вражень про поїздку Канадою і думками щодо можливості співпраці з українським національно-патріотичним рухом.

Тенденційну характеристику діяльності ліберальних та націоналістичних об'єднань подають і прокомуністично налаштовані науковці. Точка зору одного з них – Марка Терлиці (псевдонім Петра Кравчука) – представлена в роботі «Правнуки погані: українські націоналісти в Канаді» [28]. Це опубліковане в 1960 р. у Києві суто пропагандистське видання спрямоване на очорнення організацій національно-патріотичного блоку канадської діаспори в очах радянських читачів і комуністів за океаном. Воно висвітлює деякі аспекти діяльності українських «буржуазних націоналістів» від першої хвилі імміграції до кінця 1950-х років. Не намагаючись поділити пронаціональні об'єднання за політичними поглядами, автор огульно визначає їх усіх як «націоналістичні» та максимально намагається применшити їхню роль серед громадськості. П. Кравчук протиставляє дії національно-патріотичного блоку комуністичному і різко крикує «націоналістів» і в інших своїх виданнях [29; 30].

Історію гетьманського руху в Канаді та США у ХХ ст. стисло подано в тезах голови Української гетьманської організації Америки Любомира Бея [31]. Опис діяльності католицьких допомогівих, освітніх та суспільно-політичних товариств, питання випуску релігійної преси упродовж 1891–1941 рр. подано у «Пропам'ятній книзі з нагоди золотого ювілею поселення українського народу в Канаді» [32]. Основний сегмент книги присвячено загальній історії католицької церкви та розвитку церковного будівництва по провінціях. Замало уваги приділено громадській ініціативі Братства українців-католиків Канади (далі – БУК) у вигляді статті-замітки о. С. Семчука [33]. Окремо історію заснування та розвитку БУК розглянуто у статті священника, професора історії Манітобського університету, голови УВАН (1974–1975, 1978–1981, 1989–1990), директора Осередку української культури і освіти у Вінніпезі (1977–1978), члена НТШ, Українського історичного товариства Олександра Барана. Автор наголошує на значній позитивній ролі церкви в роботі братства, підкреслює заслуги мирської організації у збільшенні католицьких парафій [34]. Така невелика кількість досліджень з історії українського консервативного руху в Канаді зумовлена непопулярністю його ідей серед громадськості й незначним впливом на суспільно-політичну думку в діаспорі. Однак цей факт не може заперечувати важливості продовження досліджень в заданому напрямі, щоб об'єктивно та повно відтворити картину громадського життя діаспори.

Інша ситуація – із дослідженням комуністичного руху, який набув великої популярності в міжвоєнний період серед канадійських українців. Пояснення причин масового поширення комуністичних ідей у діаспорі та шляхів їхнього

втілення в життя є актуальним і сьогодні. Історіографія з обраної теми представлена переважно працями членів комуністичних організацій Канади. Ці дослідження, як правило, є заідеологізованими й однобоко висвітлюють тогочасні реалії. Яскравим прикладом цього є доробок члена Товариства «Український робітничо-фермерський дім» (далі – ТУРФДім) і Комуністичної партії Канади (далі – КПК) журналіста Петра Кравчука [29; 30; 35; 36], в якому докладно розписано всю «корисну» роботу членів прокомуністичних організацій. У дослідженні «Українці в історії Вінніпега» із застосуванням класового підходу передано історію боротьби українських робітників-іммігрантів з канадською «буржуазією» за краще життя від початків їхніх поселень до 1973 р. Важлива інформація про історію комуністичного руху автором навмисне спотворена, приховано його зв'язки із СРСР (ідеться лише про отримання звітної літератури і «різних культурних надбань» [35, с. 125]). Щоправда, П. Кравчук наводить достовірні відомості про політику канадського уряду щодо інтернаціональних громадських організацій. Згаданий рух він характеризує не як «комуністичний», а як «прогресивний». Причиною міжвоєнної імміграції називає не поразку Української революції, а втечу від «польсько-панської, румунсько-боярської, чехословацько-буржуазної армій» [35, с. 103]. Аналогічною є ще одна праця П. Кравчука – «На новій землі». Однак у ній детальніше розглянуто роботу комуністичних громадських організацій, зв'язки із СРСР, умови праці робітників та депортації. Він наводить багато прикладів «поліцейського терору» [36, с. 225] щодо робітничих та фермерських виступів. Перебуваючи в полоні ідеологічних стереотипів, автор традиційно протиставляє комуністам «українських націоналістичних спекулянтів» [36, с. 142], під якими розуміє діячів із національно-патріотичними переконаннями. Він подає власну оцінку розколу комуністичного блоку і виокремлення з нього соціалістів. П. Кравчук, як і багато його попередників, при залученні джерел до дослідження не оформлює на них посилань. 1963 р. цю книгу було перевидано у Львові під назвою «На канадській землі». У 1981 р. побачила світ видрукувана в Києві праця «Українці в Канаді». І знову історія української діаспори передана як історія комуністичного руху в Канаді. Дослідження охоплює не лише міжвоєнний період і побудоване не за хронологічним, а за тематичним принципом. Будучи журналістом, автор приділяє увагу діяльності комуністичних газет, однак як історик припускається помилок стосовно історії імміграції. Так, другу хвилю переселень він обмежує 1920–1930 рр. [30, с. 23]. Докладно описуючи зв'язки українських комуністів із комуністами в Радянській і Західній Україні, П. Кравчук не розкриває всієї правди щодо цієї співпраці. Аналізуючи роботу Мирослава Ірчана в діаспорі і на батьківщині, він навмисно приховує відомості про його арешт і подальшу долю. Отже, концепція книги не відрізняється від попереднього доробку, – вона сповнена наклепами на український національно-патріотичний рух у Канаді та світі.

Аналогічним є напрацювання одного із засновників ТУРФДому Матвія Волинця (псевдонім Матвія Шатульського), який на честь ювілею товариства в

1933 р. описав поетапно його передісторію та діяльність на основі звітів крайових з'їздів, протоколів Центрального виконавчого комітету, статей у комуністичних газетах тощо [37]. У праці чітко визначено завдання товариства і методи їхнього втілення. Приділено значну увагу організаційним моментам. Книга, написана на початку 30-х років ХХ ст., не містить традиційних посилань, необхідних для наукової праці, часом їй бракує зв'язності тексту, випущено багато важливих подій. Щоправда, вона вирізняється аналітикою і висновками щодо різних суджень, тому не є сухим «літописом». Так, автор неодноразово визначає причинами посилення комуністичного руху економічні кризи і революційні події в Європі [37, с. 56–57]. Він беззаперечно стоїть на пробільшовицьких позиціях і обурюється спробами боротьби за українську державність «опереткових урядів» в Україні та громадських національно-патріотичних організацій у Канаді [37, с. 58]. Чимало інформації про українських комуністів він приховує чи фальсифікує. Так, М. Шатульський заперечує їхнє фінансування з Москви тощо. При дослідженні комуністичного руху в Канаді варто залучити до списку праць «Историю Коммунистической партии Канады, 1921–1976» [38], значну частину членів якої склали саме українці. Книга, до написання якої долучились і партійні лідери, проливає світло на питання заснування КПК, її програмні положення, історичні умови, що призвели до активізації комуністичного руху в Канаді, роботу КПК в роки Великої економічної депресії, реакцію канадського уряду на її дії тощо. Попри тенденційність, ідеологічні штампи і орієнтацію на радянського читача, видання містить багатий фактологічний матеріал, який потребує незаангажованої оцінки.

У статті історика та літератора Марка Царинника [39] висвітлено зв'язки українських комуністичних організацій із Радянською Україною в 1930-ті роки. На прикладі особистих контактів, що відбувалися під час поїздок комуністичних провідників до СРСР, показано, як це призвело до розколу в комуністичному русі і до виокремлення з нього соціалістичного напрямку. В іншому ключі розкрито діяльність комуністичних об'єднань заслуженим професором Університету Західного Онтаріо Дональдом Авері [40]. Він зосереджує головну увагу на канадійській політиці стосовно комуністичних громадських організацій української діаспори та КПК у 1914–1946 рр., які були тісно пов'язані між собою. Автор пояснює репресивні заходи з боку канадійського уряду до комуністів їхньою надмірною лояльністю до СРСР та нехтуванням канадськими демократичними цінностями. Через обмежений обсяг статті інформація про політику канадського уряду не є вичерпною.

У більшості відомих нам праць представників діаспори, навіть у тих, що сповідували протилежні інтернаціональним політичні погляди, оцінки функціонування прокомуністичних товариств є дещо суб'єктивними. Тому це ставить перед сучасними істориками завдання об'єктивної характеристики комуністичного руху в діаспорі Канади.

Наукова новизна. Дослідження про українські громадські організації в Канаді є досить різноманітними. Допоки ще не існує комплексних праць,

присвячених основним напрямам суспільно-політичної діяльності українців у діаспорі в міжвоєнний період. Учені брали до уваги лише деякі аспекти цієї проблеми або аналізували функціонування окремих товариств.

Висновки. Рівень розкриття роботи ліберальних, націоналістичних, консервативних, соціалістичних, комуністичних об'єднань у зарубіжній історіографії є пропорційним рівневі їхньої популярності в діаспорі. Тому недостатньо висвітленою залишається власне громадська діяльність консервативних організацій у Канаді. Соціалістичні товариства вивчаються в контексті праць, присвячених комуністичному рухові. Дослідження діяльності комуністичних організацій є заідеологізованими, оскільки вони здійснювалися переважно тими, хто сповідував комуністичні погляди. Суб'єктивізм позначені й роботи членів національно-патріотичних громадських об'єднань, що були ідейними противниками комуністів. Переважна більшість студій громадських активістів грішить описовістю. Їхній доробок скоріше нагадує літописи-хроніки без висновків і відповідних посилань на джерела. У цьому плані вигідно вирізняються дослідження професійних науковців, зокрема М. Марунчака, О. Геруса, Д. Авері, О. Барана, О. Мартиновича та інших. Загалом учені діаспори зробили значно більший внесок у дослідження діяльності українських громадських об'єднань порівняно з іноземними науковцями. Усі напрацювання з теми містять ґрунтовний фактологічний матеріал, що може бути використаний майбутніми науковцями.

Список використаних джерел

1. Swyripa F. Ukrainian Canadians: a survey of their portrayal in English-language works. Edmonton: The University of Alberta press, 1978. 169 p.
2. Макар А. Ю. Канадская немарксистская историография истории украинской этнической группы Канады (критический анализ): автореф. дисс. ... канд. ист. наук. Киев, 1989. 18 с.
3. Евтух В. Иммиграция и национальные отношения в истории Канады. Проблемы историографии Канады / Институт всеобщей истории АН СССР; под ред. В. А. Тишкова. Москва: Наука, 1981. С. 103–132.
4. Білецький В. Українська історіографія Канади 70–80-х рр. Міграційні рухи з Західної України до Західної Канади: матеріали спільних конференцій / ред.: Олександр Макар, Радомир Білаш. Едмонтон: Канадський центр української культури та етнографії, Альбертський університет; Відділ охорони історичних пам'яток, Міністерство громадського розвитку Альберти, 2002. С. 52–59.
5. Марунчак М. Г. Історія українців Канади: у 2 т. Вінніпег: Накладом Української вільної академії наук в Канаді, 1991. Т. 2. 512 с.
6. Марунчак М. Г. Студії до історії українців Канади: у 5 т. Вінніпег: Українська вільна академія наук, 1973–1980. Т. 5: Розвідки та документи міжвоєнної доби. 299 с.
7. Марунчак М. Г. Нація в боротьбі за своє існування: 1932 і 1933 в Україні і діаспорі. Вінніпег: Накладом Української вільної академії наук в Канаді, 1985. 143 с.
8. Боровик М. Століття українського поселення в Канаді (1891–1991). Монреаль; Оттава: Українська Могилансько-Мазепинська академія наук (УММАН), 1991. 485 с.

9. A heritage in transition: essays in the history of Ukrainians in Canada / ed. by Manoly R. Lupul. Toronto: McClelland and Stewart, 1982. 344 p.
10. Canada`s Ukrainians negotiating an identity / ed. by Lubomyr Luciuk and Stella Hryniuk. Toronto; Buffalo; London: Published in association with the Ukrainian Canadian Centennial committee by University of Toronto press, 1991. 510 p.
11. Luciuk L. Y. Searching for place: Ukrainian displaced persons, Canada, and the migration of memory. Toronto; Buffalo; London: University of Toronto press, 1953. XXV, 576 p.
12. Martynowych O. T. Ukrainians in Canada: the interwar years. Edmonton; Toronto: Canadian institute of Ukrainian studies press, 2016. Book 1: Social structure, religious institutions, and mass organizations. XXIV, 650 p.
13. Бритійська Колумбія і українці: з нагоди 30-річчя існування 20 відділу товариства Взаємної помочі у Ванкувері, Б. К. 1927–1957. Вінніпег: Видано заходами і коштом 20-го відділу «Взаємної помочі», 1957. 198 с.
14. Ukrainians in Alberta / Ukrainian Pioneers` Association of Alberta. Edmonton: Ukrainian Pioneers` Association of Alberta, 1975. 564 p.
15. Yuzyk P. The Ukrainians in Manitoba: a social history. Toronto: University of Toronto press, 1953. 232 p.
16. Yuzyk P. Ukrainian Canadians: their place and role in Canadian life. Toronto: Ukrainian Canadian business and professional federation, 1967. 104 p.
17. Лазарович П. І. Союз українців самостійників і українська визвольна боротьба. Вінніпег: Накладом Союзу українців самостійників, 1951. 32 с.
18. Burianyk W. S. U. S. – its meaning and significance. Toronto: Published by Ukrainian Self-reliance league of Canada, 1967. 40 p.
19. Стечишин Ю. Між українцями в Канаді. Саскатун: Видання Союзу українців самостійників, 1953. 48 с.
20. Когуська Н. Л. Ювілейна книжка Союзу української молоді Канади з нагоди 25-ліття громадської праці першої організації української молоді в Канаді 1931–1956. Вінніпег: Видано заходами і коштом СУМК, 1956. 222 с.
21. Gerus O. W. Consolidating the community: the Ukrainian self-reliance league. Canada`s Ukrainians negotiating an identity / ed. by Lubomyr Luciuk and Stella Hryniuk. Toronto; Buffalo; London: Published in association with the Ukrainian Canadian Centennial committee by University of Toronto press, 1991. PP. 157–186.
22. Байрак М. Українська Стрілецька Громада в Едмонтоні. Едмонтон: Накладом Української Стрілецької Громади – відділу в Едмонтоні, 1978. 240 с.
23. За честь, за славу, за народ!: збірник на золотий ювілей Української стрілецької громади в Канаді 1928–1978 / ред. З. Книш. Торонто: Видання головної управи Української стрілецької громади в Канаді, 1978. 639 с.
24. На шляху до національної єдності: п'ятдесят років праці Українського національного об'єднання Канади 1932–1982: ювілейний збірник / ред. Зиновій Книш. Торонто: Українське національне об'єднання, крайова екзекутива, 1982. Т. 1, Ч. 1. 951 с.
25. На шляху до національної єдності: п'ятдесят років праці Українського національного об'єднання Канади 1932–1982: ювілейний збірник / ред. Зиновій Книш. Торонто: Українське національне об'єднання, крайова екзекутива, 1982. Т. 1, Ч. 2. 957 с.

26. Верига В. За межами Батьківщини: збірник наукових статей і доповідей. Львів: Інститут ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. 364 с.
27. Мартинович О. Полковник Євген Коновалець у Канаді (невідомі його листи, написані у червні 1929 р.) // Пам'ятки: археографічний щорічник / ред. кол.: І. Б. Мятяш та ін. Київ: Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, 2007. Т. 7. С. 368–378.
28. Терлиця М. Правнуки погані: українські націоналісти в Канаді. Київ: Радянський письменник, 1960. 306 с.
29. Кравчук П. І. На канадській землі. Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1963. 395 с.
30. Кравчук П. І. Українці в Канаді: статті, нариси, памфлети. Київ: Дніпро, 1981. 232 с.
31. Бей Л. Коротка історія Української гетьманської організації Америки // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Серія: Історія. Економіка. Філософія. Київ: Видавничий центр КДЛУ, 2000. Вип. 4. С. 295–321.
32. Пропам'ятна книга з нагоди золотого ювілею поселення українського народу в Канаді / уложена українськими католицькими священниками під проводом свого єпископа. Йорктон: Накладом єпископського ординаріату, 1941. 338 с.
33. Семчук С. Братство українців католиків Канади. Пропам'ятна книга з нагоди золотого ювілею поселення українського народу в Канаді / уложена українськими католицькими священниками під проводом свого єпископа. Йорктон: Накладом єпископського ординаріату, 1941. С. 79–80.
34. Баран О. Як постало Братство українців католиків Канади? Життєвий досвід українців у Канаді: рефлексії / ред. кол.: О. В. Герус, І. Герус-Тарновецька, С. Ярмусь. Вінніпег: Українська вільна академія наук, 1994. С. 153–162.
35. Кравчук П. І. Українці в історії Вінніпега. Торонто: Кобзар, 1974. 169 с.
36. Кравчук П. На новій землі: сторінки з життя, боротьби і творчої праці канадських українців. Торонто: Крайовий виконавчий комітет Товариства об'єднаних українських канадців, 1958. 392 с.
37. Волинець М. 15 років ТУРФДім 1918–1933. Вінніпег: Накладом Робіничо-фермерського видавничого товариства, 1933. 190 с.
38. История Коммунистической партии Канады 1921–1976: перевод с английского / ред. пер. Н. В. Мостовец. Москва: Политиздат, 1984. 279 с.
39. Carynyuk M. Swallowing Stalinism: pro-communist Ukrainian Canadians and Soviet Ukraine in the 1930s. Canada's Ukrainians negotiating an identity / ed. by Lubomyr Luciuk and Stella Hryniuk. Toronto; Buffalo; London: Published in association with the Ukrainian Canadian Centennial committee by University of Toronto press, 1991. PP. 187–205.
40. Avery D. Divided loyalties: the Ukrainian left and the Canadian state. Canada's Ukrainians negotiating an identity / ed. by Lubomyr Luciuk and Stella Hryniuk. Toronto; Buffalo; London: Published in association with the Ukrainian Canadian Centennial committee by University of Toronto press, 1991. PP. 271–287.

References

1. Swyripa, F. (1978). *Ukrainian Canadians: a survey of their portrayal in English-language works*. Edmonton: The University of Alberta press.
2. Makar, A. Yu. (1989). *Kanadskaia nemarksistskaia istoriografii istorii ukrainskoi etnicheskoi grupy Kanady (kriticheskii analiz)* [Canadian non-marxist historiography of the history of the Ukrainian ethnic group of Canada (critical analysis)] (Extended abstract of PhD dissertation). Institute of History of Academy of Sciences of USSR, Kyiv. [In Russian].
3. Evtukh, V. (1981). *Immigratsiia i natsionalnye otnosheniia v istorii Kanady* [Immigration and national relations in the history of Canada]. In *Problemy istoriografii Kanady* [Problems of the historiography of Canada]. V. A. Tishkova (Ed.). Moscow: Nauka. [In Russian].
4. Biletskyi, V. (2002). *Ukrainska istoriografii Kanady 70–80-kh rr.* [Ukrainian historiography of Canada of 70–80s]. In *Mihratsiini rukhy z Zakhidnoi Ukrainy do Zakhidnoi Kanady: materialy spilnykh konferentsii* [Migrations from Western Ukraine to Western Canada: proceedings of the joint conferences]. O. Makar, R. Bilash (Eds.). Pp. 52–59. Edmonton: Kanadskiy tsentr ukrainskoi kultury ta etnohrafii, Albertskiy universytet; Viddil okhorony istorychnykh pamiatok, Ministerstvo hromadskoho rozvytku Alberta. [In Ukrainian].
5. Marunchak, M. H. (1991). *Istoriia ukrainsiv Kanady: u 2 t.* [The history of Ukrainians of Canada: in 2 vols.]. Vol. 2. Winnipeg: nakladom Ukrainkoi vilnoi akademii nauk v Kanadi. [In Ukrainian].
6. Marunchak, M. H. (1973–1980). *Studii do istorii ukrainsiv Kanady: u 5 t. Vol. 5: Rozvidky ta dokumenty mizhvoiennoi doby* [Studies to the history of Ukrainians in Canada: in 5 vol. Vol. 5: Researches and documents of the interwar period]]. Winnipeg: Ukrainska vilna akademiia nauk. [In Ukrainian].
7. Marunchak, M. H. (1985). *Natsiia v borotbi za svoje isnuvannia: 1932 i 1933 v Ukraini i diiaspori* [Nation in the struggle for its existence: 1932 and 1933 in Ukraine and Diaspora]. Winnipeg: Nakladom Ukrainkoi vilnoi akademii nauk v Kanadi. [In Ukrainian].
8. Borovyk, M. (1991). *Stolittia ukrainskoho poselennia v Kanadi (1891–1991)* [Century of Ukrainian settlement in Canada (1891–1991)]. Montreal; Ottawa: Ukrainska Mohyliansko-Mazepynska akademiia nauk (UMMAN). [In Ukrainian].
9. *A heritage in transition: essays in the history of Ukrainians in Canada.* (1982). M. R. Lupul (Ed.). Toronto: McClelland and Stewart.
10. *Canada's Ukrainians: negotiating an identity.* (1991). L. Luciuk, S. Hryniuk (Eds.). Toronto; Buffalo; London: Published in association with the Ukrainian Canadian Centennial committee by University of Toronto press.
11. Luciuk, L. Y. (1953). *Searching for place: Ukrainian displaced persons, Canada, and the migration of memory.* Toronto; Buffalo; London: University of Toronto press.
12. Martynowych, O. T. (2016). *Ukrainians in Canada: the interwar years.* Book 1: Social structure, religious institutions, and mass organizations. Edmonton; Toronto: Canadian institute of Ukrainian studies press.
13. *Brytanska Kolumbiia i ukrainsi: z nahody 30-richchia isnuvannia 20 viddilu tovarystva Vzaimnoi pomochi u Vankuveri, B. K. 1927–1957* [British Columbia and Ukrainians: the 30th anniversary of the mutual aid society in Vancouver, B. C. 1927–1957].

on the occasion of the 30th anniversary of the existence of the 20th department of society of Mutual help in Vancouver, B. C. 1927–1957]. (1957). Winnipeg: Vydano zakhodamy i koshtom 20-ho viddilu «Vzaimnoi pomochi». [In Ukrainian].

14. *Ukrainians in Alberta*. (1975). Edmonton: Ukrainian Pioneers' Association of Alberta.

15. Yuzyk, P. (1953). *The Ukrainians in Manitoba: a social history*. Toronto: University of Toronto press.

16. Yuzyk, P. (1967). *Ukrainian Canadians: their place and role in Canadian life*. Toronto: Ukrainian Canadian business and professional federation.

17. Lazarovych, P. I. (1951). *Soiuz ukraintsiv samostiinykiv i ukrainska vyzvolna borotba* [Ukrainian self-reliance league and Ukrainian liberation struggle]. Winnipeg: Nakladom Soiuzu ukraintsiv samostiinykiv. [In Ukrainian].

18. Burianyk, W. (1967). *S. U. S. – its meaning and significance*. Toronto: Published by Ukrainian Self-reliance league of Canada.

19. Stechyshyn, Yu. (1953). *Mizh ukraintsiamy v Kanadi* [Among Ukrainians in Canada]. Saskatoon: Vydannia Soiuzu ukraintsiv samostiinykiv. [In Ukrainian].

20. Kohuska, N. L. (1956). *Yuvileina knyzhka Soiuzu ukrainskoi molodi Kanady z nahody 25-littia hromadskoi pratsi pershoi orhanizatsii ukrainskoi molodi v Kanadi 1931–1956* [The jubilee book of Canadian Ukrainian youth association on the occasion of the 25th anniversary of public work of the first organization of Ukrainian youth in Canada 1931–1956]. Winnipeg: Vydano zakhodamy i koshtom SUMK. [In Ukrainian].

21. Gerus, O. W. (1991). Consolidating the community: the Ukrainian self-reliance league. In *Canada`s Ukrainians: negotiating an identity*. L. Luciuk, S. Hryniuk (Eds.). Pp. 157–186. Toronto; Buffalo; London: Published in association with the Ukrainian Canadian Centennial committee by University of Toronto press. <https://doi.org/10.3138/9781442671744-011>

22. Bairak, M. (1978). *Ukrainska Striletska Hromada v Edmontoni* [The Ukrainian war veterans association in Edmonton]. Edmonton: Nakladom Ukrainskoi Striletskoi Hromady – viddilu v Edmontoni. [In Ukrainian].

23. *Za chest, za slavu, za narod!: zbirnyk na zoloty yuvilei Ukrainskoi striletskoi hromady v Kanadi 1928–1978* [For honor, for glory, for people!: miscellany on golden jubilee of the Ukrainian war veterans association in Canada 1928–1978]. (1978). Z. Knysh. (Ed.). Toronto: Vydannia holovnoi upravly Ukrainskoi striletskoi hromady v Kanadi. [In Ukrainian].

24. *Na shliakhu do natsionalnoi yednosti: piatdesiat rokiv pratsi Ukrainskoho natsionalnoho obiednannia Kanady 1932–1982: yuvileinyi zbirnyk* [On the way of national unity: fifty years of work of the Ukrainian national federation of Canada 1932–1982: the jubilee miscellany]. (1982). Z. Knysh (Ed.). Vol. 1. Pt. 1. Toronto: Ukrainske natsionalne obiednannia, kraiova ekzekutyva. [In Ukrainian].

25. *Na shliakhu do natsionalnoi yednosti : piatdesiat rokiv pratsi Ukrainskoho natsionalnoho obiednannia Kanady 1932–1982: yuvileinyi zbirnyk* [On the way of national unity: fifty years of work of the Ukrainian national federation of Canada 1932–1982: the jubilee miscellany]. (1982). Z. Knysh (Ed.). Vol. 1. Pt. 2. Toronto: Ukrainske natsionalne obiednannia, kraiova ekzekutyva. [In Ukrainian].

26. Veryha, V. (2002). *Za mezhamy Batkivshchyny: zbirnyk naukovykh statei i dopovidei* [Out of boundaries of Motherland: miscellany of scientific articles and papers]. Lviv: Instytut im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy. [In Ukrainian].

27. Martynovych, O. (2007). Polkovnyk Yevhen Konovalets u Kanadi (nevidomi yoho lysty, napysani u chervni 1929 r.) [The colonel Eugen Konovaletz in Canada (his unknown letters, written in June 1929)]. In *Pamiatky: arkhеоhrafichnyi shchorichnyk* [Monuments: Archeographical Yearbook]. I. B. Matiash and others (Ed.). Vol. 7, pp. 368–378. Kyiv: Ukrainskyi naukovo-doslidnyi instytut arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva. [In Ukrainian].
28. Terlytsia, M. (1960). *Pravnuky pohani: ukrainski natsionalisty v Kanadi* [Bad grandsons: Ukrainian nationalists in Canada]. Kyiv: Radianskyi pysmennyk. [In Ukrainian].
29. Kravchuk, P. I. (1963). *Na kanadskii zemli* [On the Canadian land]. Lviv: Knyzhkovo-zhurnalne vydavnytstvo. [In Ukrainian].
30. Kravchuk, P. I. (1981). *Ukrainci v Kanadi: statyi, narysy, pamflety* [Ukrainians in Canada: articles, essays, pamphlets]. Kyiv: Dnipro. [In Ukrainian].
31. Bei, L. (2000). Korotka istoriia Ukrainskoi hetmanskoï orhanizatsii Ameryky [The short history of the Ukrainian hetman organization of America]. In *Visnyk Kyivskoho derzhavnogo lnhvistychnoho universytetu. Seriya: Istorii. Ekonomika. Filosofia* [New publications of the Kyiv State Linguistic University. Series: History. Economics. Philosophy]. Is. 4, pp. 295–321. Kyiv. [In Ukrainian].
32. *Propamiatna knyha z nahody zolotoho yuvileiu poselennia ukrainskoho narodu v Kanadi* [The commemorative book on the occasion of the golden jubilee of settlement of Ukrainian people in Canada]. (1941). Yorkton: Nakladom yepyskopskoho ordynariiatu. [In Ukrainian].
33. Semchuk, S. (1941). Bratstvo ukrainsiv katolykiv Kanady [The Ukrainian catholic brotherhood of Canada]. In *Propamiatna knyha z nahody zolotoho yuvileiu poselennia ukrainskoho narodu v Kanadi* [The commemorative book on the occasion of the golden jubilee of settlement of Ukrainian people in Canada]. Pp. 79–80. Yorkton: Nakladom yepyskopskoho ordynariiatu. [In Ukrainian].
34. Baran, O. (1994). Yak postalo Bratstvo ukrainsiv katolykiv Kanady? [How did the Ukrainian catholic brotherhood of Canada appear?]. In *Zhyttievyi dosvid ukrainsiv u Kanadi: refleksii* [Life experience of Ukrainians in Canada: reflexions]. O. V. Herus, I. Herus-Tarnovetska, S. Yarmus (Eds.). Pp. 153–162. Winnipeg: Ukrainska vilna akademiia nauk. [In Ukrainian].
35. Kravchuk, P. I. (1974). *Ukrainci v istorii Vinnipeha* [Ukrainians in the history of Winnipeg]. Toronto: Kobzar. [In Ukrainian].
36. Kravchuk, P. (1958). *Na novii zemli: storinky z zhyttia, borotby i tvorchoi pratsi kanadskykh ukrainsiv* [On the new land: pages from life, fight and creative work of Canadian Ukrainians]. Toronto: Kraiovy vykonavchyi komitet Tovarystva obiednanykh ukrainskykh kanadtsiv. [In Ukrainian].
37. Volynets, M. (1933). *15 rokov TURFDim 1918–1933* [15 years of ULFTA 1918–1933]. Winnipeg: Nakladom Robitnycho-farmerskoho vydavnychoho tovarystva. [In Ukrainian].
38. *Istoriia Kommunisticheskoi partii Kanady 1921–1976: perevod s angliiskogo* [History of the Communist Party of Canada 1921–1976: translation from English]. (1984). N. V. Mostovets (Ed.). Moscow: Politizdat. [In Russian].
39. Carynyk, M. (1991). Swallowing Stalinism: pro-communist Ukrainian Canadians and Soviet Ukraine in the 1930s. In *Canada`s Ukrainians: negotiating an identity*. L. Luciuk,

S. Hryniuk (Eds.). Pp. 187–205. Toronto; Buffalo; London: Published in association with the Ukrainian Canadian Centennial committee by University of Toronto press. <https://doi.org/10.3138/9781442671744-012>

40. Avery, D. (1991). Divided loyalties: the Ukrainian left and the Canadian state. In *Canada's Ukrainians: negotiating an identity*. L. Luciuk, S. Hryniuk (Eds.). Pp. 271–287. Toronto; Buffalo; London: Published in association with the Ukrainian Canadian Centennial committee by University of Toronto press. <https://doi.org/10.3138/9781442671744-017>

Olesia Ivanivna Dzyra,

Candidate of Historical Sciences,

Researcher of the Department of Foreign Ucrainica, Institute of Book Studies,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

ORCID: 0000-0002-3928-3824

e-mail: dzyraolesya@gmail.com

Ukrainian public associations of Canada of the interwar period in foreign historiography

The aim of this study is to characterize the publications of Diaspora and foreign historians, who in their works touched on the issue of public activity of the Ukrainians of Canada in the interwar period. **Methods** of source-study heuristics and criticism, interpretation, verification, systematization for the search, selection, description, evaluation and classification of historiographical sources are used in the work. **Scientific novelty.** Until now, the historiography of the history of Ukrainian public organizations in Canada during the interwar period has not been explored. If few historiographical studies were published, they usually covered a certain chronological period in Canadian historical science, rather than a certain topic. On the other hand, some thematic studies focused on general immigration, not specifically Ukrainian. If they also covered the Ukrainians in the Diaspora, they were not limited to the interwar period and their social and political activities. **Conclusions.** The main body of the mentioned historiography comprise publications by Diaspora scientists and, to a lesser extent, foreign ones. This is in some way linked to the obligatory condition of the use of Ukrainian-language sources related to the social and political activity of the Ukrainians of Diaspora. Therefore, these problems were mainly studied by native speakers. Half of researches is characterized by descriptive and non-scientific style of presentation, since their authors were not professional historians, but public activists. With the appearance of higher educational and research institutions in the Diaspora of Canada and the third wave of immigration with a significant percentage of the Ukrainian intelligentsia, the style of writing works varies qualitatively. Most editions comprise monographs and articles devoted to the activity of certain public organizations, including the interwar period. At present, there is a lack of complex researches about Canadian public associations and therefore the comprehension of the mechanism of their activities should continue.

Key words: foreign historiography, Ukrainian Diaspora, Canada, public organizations.

Олеся Ивановна Дзыра,

кандидат исторических наук,

научный сотрудник отдела зарубежной украиники Института книговедения Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского

ORCID: 0000-0002-3928-3824

e-mail: dzyraolesya@gmail.com

Украинские общественные объединения Канады межвоенного периода в зарубежной историографии

Целью этого исследования является характеристика изданий диаспорных и иностранных историков, которые в своих работах затрагивали вопрос общественной деятельности украинцев Канады межвоенного периода. В работе использованы **методы** источниковедческой эвристики и критики, интерпретации, верификации, систематизации для поиска, отбора, описания, оценки и классификации историографических источников. К этому моменту историография истории украинских общественных организаций Канады межвоенного периода исследована не была. Если и издавались отдельные историографические исследования, то они обычно охватывали определенный хронологический период в исторической науке Канады, а не определенную тематику. С другой стороны, отдельные тематические исследования касались вопросов общей иммиграции, а не специфически украинской. Если же и шла речь об украинцах в диаспоре, то не ограничивались межвоенным периодом и их общественно-политической деятельностью. В этом заключается **научная новизна** статьи. **Выводы.** Основной массив историографии по теме составляют публикации ученых диаспоры и, в меньшей степени, иностранных. Это определенным образом связано с обязательным условием использования в исследованиях украиноязычных источников, касающихся общественно-политической деятельности украинцев. Поэтому данную проблематику изучали преимущественно носители языка. Половина исследований характеризуется описательностью и ненаучным стилем изложения, поскольку их авторами были не профессиональные историки, а общественные активисты. С появлением в диаспоре Канады высших учебных и научных учреждений и третьей волной иммиграции со значительным процентом украинской интеллигенции качественно меняется и стиль написания работ. Большинство изданий составляют монографии и статьи, посвященные деятельности определенных общественных организаций, в том числе и межвоенного периода. Сейчас не хватает комплексных исследований об общественных объединениях Канады, поэтому осмысление механизмов их работы должно продолжаться.

Ключевые слова: зарубежная историография, украинская диаспора, Канада, общественные организации.

*Статья подготовлена 8 квітня 2019 року;
подана до друку 12 квітня 2019 року.*